

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ VE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ BANU Journal of Health Science and Research

DOI: 10.46413/boneyusbad.1301249

Özgün Araştırma / Original Research

“Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi / Becerileri Ölçeği” Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri* Psychometric Properties of the Turkish Version of the “Self-Protection Knowledge / Skills Scale” From Sexual Abuse for Mentally Disabled Children”

Tuba ÇÖMEZ İKİCAN¹ Leyla KÜÇÜK²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul

² Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul

Sorumlu yazar / Corresponding author

Tuba ÇÖMEZ İKİCAN

tuba-omez@hotmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 31.05.2023

Kabul tarihi / Date of acceptance: 09.10.2023

Atf / Citation: Çömez İkican, T., Küçük, L. (2023). “Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği” Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *BANÜ Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 212-221. doi: boneyusbad.1301249

* Bu makale doktora tezi kapsamında ön çalışma olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu eser, Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, “Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği” Türkçe formunun geçerlik-güvenirliğinin gerçekleştirilmesidir.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma metodolojik tasarım tipinde olup, özel bir rehabilitasyon merkezi öğrencileri ve bir devlet okuluna ait özel alt sınıf ile kaynaştırma sınıfına devam eden toplam 92 çocuk ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Ölçeğin Türkçe formunun, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0.868, madde kapsam geçerliği indekslerinin (KGI) 0.92-1.00 arasında ve toplam madde KGI değerinin 0.96 olduğu saptandı. Ölçek test-tekrar test değerlerinin istatistiksel bağlamda anlamlı ve pozitif yönde olduğu belirlendi ($r=0.912$; $p<0.01$). Ölçeğin yüksek iç tutarlılık ile kapsam geçerliliğine sahip olduğu görülmüştür.

Sonuç: Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan kendilerini korumaya yönelik bilgi ve becerilerini değerlendiren “Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği”nin psikometrik ve psikolinguistik özelliklerinin analizi sonucunda, Türk kültürüne uyan bir ölçek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Zihinsel engelli çocuk, Cinsel istismar, Kendini koruma, Psikometrik özellikler

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was validity and reliability of the Turkish version of the “Self-Protection Knowledge/Skills Scale From Sexual Abuse For Mentally Disabled Children”.

Material and Method: This study is a methodological design and was conducted with a total of 92 children attending a private rehabilitation center and a special subclass and mainstreaming class of a public school.

Results: The internal consistency coefficient (Cronbach Alpha) of the Turkish version of the scale was 0.868, the item content validity indices (CVI) were between 0.92-1.00 and the total item CVI value was 0.96. The test-retest values of the scale were statistically significant and positive ($r=0.912$; $p<0.01$). The scale was found to have high internal consistency and content validity.

Conclusion: As a result of the analysis of the psychometric and psycholinguistic properties of the “Knowledge/Skills of Self-Protection from Sexual Abuse Scale for Children with Intellectual Disabilities”, which evaluates the knowledge and skills of children with intellectual disabilities to protect themselves from sexual abuse, it was determined that it is a scale that fits Turkish culture.

Keywords: Mentally disabled children, Sexual abuse, Self-protection, Psychometric properties

GİRİŞ

Engellilik, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre, "Sağlığın bozulması sonucu oluşan yetersizlik sebebiyle herhangi bir yeteneğin azalması ya da kaybedilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Zihinsel engellilik ise, "kalıcı sekeller bırakabilen ve yaşam boyunca gözlem, bakım, tedavi, kontrol ve rehabilitasyon gerektiren engellilik türlerinden birisi" şeklinde tanımlanmaktadır (Taycan ve Coşkun, 2020; WHO, 2018).

Engellilik, toplumlarda farklı oranlarda görülmekte olup, 2023 yılı Dünya nüfus tahminlerinde, Dünya nüfusunun ortalama %16'sının (1 milyardan fazla insanın) ciddi bir engellilik yaşadığı düşünülmektedir (WHO, 2023). Ülkemizde ise, 2021 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 84 milyon 680 bin engelli bireyin olduğu saptanmıştır (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2023). Engellilik türlerine göre oranlar incelendiğinde ise, toplam engelli sayısı içerisinde %17.07 ile zihinsel engelliliğin, süregelen hastalıklara bağlı engellikten sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2023). Ayrıca, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'ün 2021 yılı raporunda Dünya'da 240 milyon engelli çocuk bulunduğu, ülkemizde ise, 2019 yılı TÜİK verilerine göre 2-14 yaş arası öğrenme güçlüğü olan engelli çocuk oranının %1,5 olduğu saptanmıştır (UNICEF, 2021; TÜİK, 2021).

Zihinsel engellilik; bireyi ve tüm aile üyelerini duygusal, davranışsal, sosyal ve ekonomik açılardan ciddi düzeyde etkilemekte ve sağlık durumunun bozulması açısından riskli bir gruba dönüştürmektedir (Martin, Lee ve Losh, 2017; Byrne, 2018). Özellikle cinsel istismar ve taciz vakaları, kendini koruma becerileri yaşına göre istenilen düzeyde gelişmemiş olan zihinsel engelli çocuklar için oldukça büyük bir risk oluşturmaktadır (Euser, Alink, Tharner, van IJendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 2016; Byrne, 2018).

Ülkemiz ve Dünya üzerindeki toplumların, temel sorunlarından birisi durumuna gelen çocuk cinsel istismarı, "çocuk ile bir yetişkin arasındaki ilişkinin, aynı erişkin veya bir başkasının cinsel uyarımı ve/veya doyumunu için kullanılması" olarak tanımlanmaktadır (Wissink van Vugt, Smits, Moonen Stams ve Hendriks, 2015; Jojo, Nattala, Seshadri, Krishnakumar ve Thomas, 2023). Çocuk cinsel istismarı sıklıkla gizli tutulan, bildiri yapılmayan ve saptanması

kısmen çeşitli zorluklar içeren olgular arasında yer aldığından toplumda görülme sıklığı değişkenlik göstermektedir (Carrellas Resko ve Day, 2021; Christoffersen, 2022). DSÖ 2021 yılı verilerine göre, Dünya üzerinde yaşayan 2-17 yaş aralığındaki yaklaşık 1 milyar çocuğun fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar yaşadığı belirlenmiştir (WHO, 2022). Ayrıca, 20 yaş altı 120 milyon kız çocuğunun cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır (WHO, 2020). Ülkemizde çocuk istismarına ilişkin net veriler olmamasına karşın; 2019 yılı TÜİK verilerine göre, suç mağduru olan 206 bin 498 çocuktan %15,2'sinin cinsel suçlara maruz kaldıkları saptanmıştır (TÜİK, 2020). Tüm bu verilerin yansısı literatür incelendiğinde, engelli çocukların diğer çocuklara kıyasla cinsel istismara daha çok maruz kaldıkları görülmektedir (Byrne, 2018; Skarbek, Hahn, Parrish, 2009; Martinello, 2014; Jojo ve ark., 2023; Carrellas Resko ve Day, 2021; Christoffersen, 2022). Özellikle zihinsel engeli olup, kendini yeterince ifade edemeyen çocukların, cinsel istismar bağlamında daha fazla risk taşıdığı bildirilmektedir (Byrne, 2018; Normand ve Sallafranque-St-Louis, 2016; Stobbe, Scheffers, van Busschbach ve Didden, 2021; Wissink van Vugt, Smits, Moonen ve Stams, 2018). Aker ve Johnson tarafından istismar ile ilişkili polis kayıtlarının retrospektif olarak incelendiği bir çalışmada, bildirilen vakalardan birinde 6-14 yaş arası 71 çocuğun istismara maruz kaldıkları belirlenmiştir (Aker ve Johnson, 2020). Benzer şekilde Carrellas Resko ve arkadaşları tarafından 334 zihinsel yetersizliği olan genç ile gerçekleştirilen başka bir çalışmada, gençlerin %2,5'inin son 12 ay içerisinde cinsel mağduriyet yaşadığı ve %3,9'unun son 6 ay içerisinde transseksüel ilişki yaşadığı tespit edilmiştir (Carrellas Resko ve Day, 2021).

Ruhsal, fiziksel, toplumsal ve ekonomik açılardan istenmeyen sonuçları olan çocuk cinsel istismarı, erken müdahaleler ile önlenebilen bir olgudur. Bu bağlamda çocukların korunması, tanınması, tedavi edilmesi ve ailelerin farkındalıklarının artırılmasında hemşirelerin önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Hemşireler koruyucu, tedavi edici ve rehabilitatif hizmetlerde aile ve çocuk ile ilk karşılaşan sağlık profesyoneli. Aile ve çocuğu kapsamlı ve doğru şekilde tanılama, istismar gibi olumsuz yaşam deneyimlerini tespit etmekte oldukça önemlidir. Özellikle zihinsel engelli çocuklarla hemşirelerin doğrudan temas içerisinde olmaları çocukların güven ilişkisi içerisinde ve örselenmeden iletişime

geçmelerini sağlayacaktır (Küçük, Platin ve Erdem, 2017; Jojo ve ark., 2023). Bu araştırma, ilk olarak Kraizer (1986) tarafından geliştirilen ve daha sonra Deirdre MacIntyre, Alan Carr ve Michael Flattery tarafından güncellenerek zihinsel yetersizliği olan çocukların korunması için de kullanılan

(https://www.staysafe.ie/teachers_dlsen.htm)

“Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği”nin zihinsel yetersizliği olan çocuklar için Türkçe formunun geçerlik güvenirliğini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Ölçek geçerlik-güvenilirliği çalışmalarında faktör analizi yapabilmek için örneklem büyüklüğünün, ölçek madde sayısının en az 5-10 katı olması gerektiği vurgulanmaktadır (Erdoğan, Nahcivan ve Esin, 2018; Boateng, Neilands, Frongillo, Melgar-Quinonez ve Young, 2018; Çapık, Gözüm ve Aksayan, 2018). Bu bağlamda, toplam 18 maddeden oluşan bu ölçeğin örnekleme madde sayısının 5-10 katı aralığında olacak şekilde 92 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmanın test-tekrar test değerlendirmeleri ise 31 çocuk üzerinde 2 hafta (15 gün) zaman aralığı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma evrenini özel bir rehabilitasyon merkezi ve bir devlet okuluna ait özel alt sınıf ile kaynaştırma öğrencisi olan 358 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma evreni belirlenirken hafif ve orta zihinsel yetersizliği bulunan öğrenci kapasiteleri ile okula devam etme durumları göz önünde bulundurulmuştur. Çocukların çalışmaya dâhil edilmesinde, 8-15 yaşları arasında olma, hafif ya da orta düzeyde zihinsel yetersizliğe dair rapora sahip olma, tuvalet eğitimini kazanmış ve temizliğini kendi yapabiliyor olma ve ebeveyninin ve kendisinin araştırmaya katılmayı kabul etmiş olması kriterleri aranmıştır.

“Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği” Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması olan bu araştırma metodolojik tasarım tipindedir.

Veri Toplama Araçları

Sosyo-Demografik Özellikler Formu: Literatür çerçevesinde araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olan form, örnekleme yer alan çocukların kişisel özellikleri (yaş, cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı ve doğum sırası) ile ilgili toplam 5 sorudan oluşmaktadır (Çıtak Tunç, Görak, Özyazıcıoğlu, Ak, Işıl ve Vural, 2018).

Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği:

Kraizer tarafından 1986 yılında oluşturulmuş olan bu ölçek Deirdre MacIntyre, Alan Carr ve Michael Flattery tarafından güncellenerek zihinsel yetersizliği olan çocukların korunması için de kullanılmıştır

(https://www.staysafe.ie/teachers_dlsen.htm). Çocukların kendini koruma bilgi ve becerilerindeki değişiklikleri değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçek toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Vücudunun sahibi olma, yabancılara sınır oluşturma, istemediği durumlarda ‘Hayır’ sözcüğünü kullanma, sırlar, gizlilik ve potansiyel olarak tehdit edici durumları değerlendirmeye yönelik soruları içermekte olan ölçek soruları çocuklara açık uçlu olarak yöneltilmektedir. Çocuklara açık uçlu olarak sorulan ölçek sorularının çocuklardan gelebilecek olası cevaplar karşısında bir cevap kağıdı bulunmaktadır. Form soruları açık uçlu olarak çocuklar tarafından yanıtlandıktan sonra araştırmacılar tarafından cevap kağıdı doğrultusunda puanlandırılmaktadır. Ölçek maddeleri puanlandırılırken her madde için verilen yanıtlara farklı puanlar verilmektedir ve ölçekten toplam 18-83 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin orjinal Cronbach Alfa değeri 0.79 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri ise, 0.868 olarak bulundu. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirliğinin yapılabilmesi konusunda, Michael Flattery’den e-mail yolu ile izin alınmıştır.

Verilerin Toplanması

“Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği”nin verileri, özel bir rehabilitasyon merkezi ve bir devlet okuluna ait özel alt sınıf ile kaynaştırma öğrencilerinden Şubat - Mayıs 2018 tarih aralığında yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı. Çocuklar ile görüşerek formun doldurulması yaklaşık olarak 20-25 dakika sürdü.

Ölçeğin Türkçe Formunun Dilsel Eş Değerliği:

İngilizce ölçek maddelerinin Türkçe’ye çevirisi 3 ayrı akademisyen tarafından gerçekleştirildi. Ölçeğin Türkçe formu Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni tarafından kontrol edilmiş ve daha sonrasında tekrar İngilizce’ye tercüme edilerek orijinal ölçek ile kontrolü sağlandı. Ölçeğin dil bağlamında eş değerliliğinin doğrulanmasının ardından geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirildi.

Ölçeğin Türkçe Formunun Kapsam Geçerliliği:

Ölçeğin Türkçe formunda yer alan maddeler, psikiyatri hemşireliği alanında uzman 12 akademisyen tarafından Davis Tekniği kullanılarak değerlendirildi. Uzmanlardan ölçekteki tüm maddeleri “Uygun değil=1”, “Biraz uygun=2”, “Oldukça uygun=3” ve “Çok uygun=4” ifadeleri ile değerlendirmeleri istenildi. Değerlendirmeler sonrasında “Uygun değil=1” ve “Biraz uygun=2” olarak değerlendirilen maddeler düzenlenerek ilgili uzmanlara son hali iletilti. Değerlendirmelerin tamamlanmasından sonra ölçeğin kapsam geçerlilik indeksi oluşturuldu.

Ölçeğin Türkçe Formunun İç Tutarlılığı:

Ölçeğin iç tutarlılığı, test-tekrar test, Cronbach Alfa katsayıları ve madde-toplam ölçek korelasyon katsayıları belirlenerek değerlendirildi.

Ölçeğin Türkçe Formunun Zamana Göre Değişmezliği:

Ölçeğin Türkçe versiyonundan elde edilen ölçümlerin zamana karşı geçerliğinin sınanması için form, 31 çocuğa 2 hafta (15 gün) ara ile tekrar uygulandı. Uygulama sonrasında test-tekrar test güvenilirliği saptandı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada öncelikle ölçeği geliştiren yazardan, formun İngilizce versiyonunu Türkçe’ye çevirerek geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini yapmak için izin alındı. Veri toplama öncesinde İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan etik onam (Tarih: 04.12.2017 ve Karar No: 2017/154) alındı. Uygulama öncesinde çocuklara ve ebeveynlerine, araştırmanın amacı detaylı bir şekilde açıklanarak gerekli bilgiler sağlandı. Sonrasında Helsinki Bildirgesine göre hazırlanmış olan “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” ebeveynlere ve çocuklara imzalatılarak yazılı onamları alındı ve veri toplanmaya başlandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin istatistiksel analizleri için IBM SPSS 22 programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk’s testleri ile değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel metotlar (ortalama, standart sapma ve frekans), ölçeğin güvenilirlik analizlerinde ise, Cronbach Alfa çözümlemesi ve Pearson korelasyon analizi, kullanıldı. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak belirlendi.

BULGULAR

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; %51.1’inin erkek, %51.1’inin 8-11 yaş aralığında, %50’sinin 1.- 4. sınıflardan birinde, diğer yarısının ise, 5.- 9. sınıflardan birinde öğrenim gördüğü, %47.8’inin 3 ve üzerinde kardeşe sahip olduğu ve %37’sinin ilk çocuk olduğu saptandı (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri (N= 92)

		n	%
Cinsiyet	Kız	45	48.9
	Erkek	47	51.1
Yaş Grubu	8-11 yaş	47	51.1
	12-15 yaş	45	48.9
Sınıf	1-4 sınıf	46	50.0
	5-9 sınıf	46	50.0
Kardeş Sayısı	Kardeş yok	5	5.5
	1-2 kardeş	43	46.7
	3+ kardeş	44	47.8
Doğum Sırası	1. doğum	34	37.0
	2. doğum	32	34.8
	3+ doğum	26	28.2

Alanında uzman 12 akademisyenin değerlendirmeleri doğrultusunda oluşturulan Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) değerleri 0.92 ile 1.000 aralığındadır. Ölçeğin geneli için elde edilen KGİ değeri ise; 0.96 değeri ile “mükemmel” olarak saptandı. Elde edilen KGİ değerleri ile ölçek maddelerinin dil ve kapsam geçerliği açısından uygun olduğu görüldü (Tablo 2).

Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0.868 olarak bulundu ve ölçüm aracının yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna ulaşıldı. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının 0.3’den büyük olduğu ve 0.308 - 0.692 aralığında değiştiği saptandı. Yalnızca 8. ve 17. ölçek maddelerinin madde - toplam korelasyonlarının, 0.3’den büyük olmakla birlikte diğer maddelere kıyasla bir miktar düşük olduğu (0.308, 0.385) belirlendi (Tablo 3). Literatür incelendiğinde maddelerin kapsam geçerliliği de göz önünde bulundurularak kullanılabilirliği görüldü (Büyüköztürk, 2018; Burns ve Grove, 2009).

Tablo 2. Uzman Değerlendirme Sonuçları ve Kapsam Geçerliği İndeksleri

	Uygun	Oldukça uygun	Biraz Uygun	Uygun değil	KGİ
Madde-1	11	0	0	1	0.92
Madde-2	7	4	1	0	0.92
Madde-3	8	3	1	0	0.92
Madde-4	6	5	0	1	0.92
Madde-5	12	0	0	0	1.00
Madde-6	11	1	0	0	1.00
Madde-7	11	1	0	0	1.00
Madde-8	12	0	0	0	1.00
Madde-9	12	0	0	0	1.00
Madde-10	8	4	0	0	1.00
Madde-11	8	4	0	0	1.00
Madde-12	10	2	0	0	1.00
Madde-13	7	5	0	0	1.00
Madde-14	9	2	1	0	0.92
Madde-15	10	1	0	1	0.92
Madde-16	11	0	1	0	0.92
Madde-17	9	3	0	0	1.00
Madde-18	10	1	0	1	0.92
Toplam Madde KGİ					0.96

Uzman Görüşü Değerlendirmesi:(1)Uygun Değil,(2)Biraz Uygun,(3)Oldukça Uygun,(4)Uygun Kapsam Geçerlik İndeks
 $= (3)+(4)/\text{Uzman Sayısı}$

Tablo 3. Ölçek Madde Analizi Bulguları

	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	Çoklu Korelasyon	Madde Silindiğinde Alfa Katsayısı
Madde-1	50.0870	95.641	.493	.380	.821
Madde-2	49.9457	95.964	.551	.496	.815
Madde-3	50.4457	99.503	.497	.346	.824
Madde-4	49.7500	93.992	.589	.724	.812
Madde-5	49.7935	95.221	.481	.694	.817
Madde-6	48.1957	99.873	.458	.299	.823
Madde-7	48.3152	94.812	.473	.359	.817
Madde-8	49.2500	104.629	.308	.328	.831
Madde-9	49.1304	89.104	.666	.785	.805
Madde-10	49.5543	95.129	.520	.531	.826
Madde-11	49.0000	90.198	.632	.770	.807
Madde-12	48.5870	81.190	.692	.661	.800
Madde-13	47.7174	85.458	.579	.535	.809
Madde-14	48.7391	86.920	.413	.367	.826
Madde-15	50.1413	97.156	.525	.386	.832
Madde-16	49.8696	98.378	.630	.544	.823
Madde-17	48.1196	103.425	.385	.428	.831
Madde-18	48.8370	96.028	.484	.370	.821

Tablo 4. Test-Tekrar Test Korelasyonları

	M-1	M-2	M-3	M-4	M-5	M-6	M-7	M-8	M-9	M-10	M-11	M-12	M-13	M-14	M-15	M-16	M-17	M-18	
Madde-1	.762** <i>0.001</i>																		
Madde-2	.875** <i>0.001</i>																		
Madde-3	.870** <i>0.001</i>																		
Madde-4	.693** <i>0.001</i>																		
Madde-5	.681** <i>0.001</i>																		
Madde-6	.870** <i>0.001</i>																		
Madde-7	.742** <i>0.001</i>																		
Madde-8	.142 0.445																		
Madde-9	1.000** <i>0.001</i>																		
Madde-10	.898** <i>0.001</i>																		
Madde-11	.699** <i>0.001</i>																		
Madde-12	.831** <i>0.001</i>																		
Madde-13	.824** <i>0.001</i>																		
Madde-14	.794** <i>0.001</i>																		
Madde-15	.671** <i>0.001</i>																		
Madde-16	.806** <i>0.001</i>																		
Madde-17	.156 0.402																		
Madde-18	.474** <i>0.007</i>																		
Ölçek Toplam Test	.912** <i>0.001</i>																		

Ölçeğin zamana göre değişmezliğinin değerlendirildiği madde test-tekrar test değerleri incelendiğinde; korelasyon katsayılarının 0.142 – 1.000 aralığında değiştiği ve madde 8 ve 17'nin dışında tüm maddelerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görüldü ($p < 0.01$) (Tablo 3). Ayrıca ölçek toplam puanına ilişkin test-tekrar test değerleri incelendiğinde; istatistiksel bağlamda anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki belirlendi ($r = 0.912$; $p < 0.01$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu araştırma, zihinsel engelli çocuklar için geliştirilmiş olan “Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeğinin” Türkçe Formunun kültürler arası uyarlamasını yaparak geçerlik güvenilirliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirildi. İlk olarak ölçeğin Türkçe formunun orijinal form ile dil bağlamında eş değerliğini sağlamak için yapılan ardıl süreçli çeviri ve geri çeviri çalışmalarından sonra ölçeğin anlaşılabilir ve Türk nüfusuna uygulanabilir olduğuna karar verilerek, diğer aşamalara geçilmiştir.

Araştırmada ölçek maddelerinin KGİ değerleri hemşirelik alanında uzman olan 12 akademisyen tarafından Davis Tekniği kullanılarak değerlendirildi. Ölçek maddelerinin KGİ değerleri 0.92 ile 1.00 arasında değişmekte olup ölçek için elde edilen toplam KGİ değerinin 0.96 ile mükemmel olduğu belirlendi. Literatür incelendiğinde, 0.80 ve üzerinde değer alan ölçek maddesinin kapsam geçerliği açısından uygun olduğu görülmüştür (Erdoğan ve ark., 2018; Bergmann, Krewer, Müller ve Jahn, 2022; Karaçam, 2019). Bu bağlamda, zihinsel engelli çocuklar için cinsel istismardan kendini koruma bilgi/becerileri ölçeğinin Türkçe formunun her bir maddesinin ve ölçeğin toplam KGİ katsayısı, kapsam geçerliliğinin oldukça iyi olduğunu göstermektedir.

Zihinsel Engelli Çocuklar için Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği'nin güvenilirliği, madde toplam puan korelasyonu, test-tekrar test korelasyonu ve Cronbach Alpha katsayısı kullanılarak değerlendirildi. Ölçekten elde edilen verilerin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa analizi kullanıldı. İç tutarlılığı gösteren Cronbach Alfa değerinin < 0.40 bulunması ölçeğin güvenilir olmadığını, $0.40 < \alpha < 0.60$ aralığında olması düşük güvenilirliğe sahip olduğunu, $0.60 < \alpha < 0.80$

aralığında olması güvenilir olduğunu ve $0.80 < \alpha < 1.00$ aralığında olması ise, ölçeğin son derece güvenilir olduğu belirtilmektedir (Flora ve Flake, 2017; Arafat, 2016). Bu çalışmada, ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.868 ile yüksek düzeyde güvenilir olduğu belirlendi. Ayrıca bu sonuç ölçeğin kullanıldığı çalışmanın bulguları ile de paralellik göstermektedir (MacIntyre ve Carr, 1999a; MacIntyre ve Carr, 1999b).

Ölçeğin zamana karşı güvenilirliğini saptamak için aynı test, aynı örneklem grubuna belli zaman aralıkları ile uygulanmaktadır. İki uygulama arasındaki süre ile ilgili net bir bilgi olmamakla birlikte 4-6 ya da 2-3 hafta aralıklarla testi uygulamanın doğru olacağı bildirilmektedir (Büyüköztürk, 2018; Erdoğan ve ark., 2018). Uygulama sonrası elde edilen veriler arasındaki korelasyonlar ise, testin zamana karşı değişmezliğini belirlemektedir. Zamana karşı değişmezlik korelasyon katsayısının en az 0.70 olması istenilmektedir. Bu çalışmada, ölçek zihinsel yetersizliği olan 31 çocuğa, 2 hafta (15 gün) aralıklı olarak uygulandı. Uygulama sonrasında, ölçeğin Türkçe formunun katsayılarının 0.142 – 1.000 arasında değiştiği ve toplam katsayının 0.912 olduğu belirlendi. Ayrıca 2 madde dışında (8 ve 17. maddeler) tüm maddelerde ve toplam puanda ileri düzeyde anlamlılık olduğu saptanmıştır. İç tutarlılığı belirlemede önemli bir bulgu olan madde-toplam puan korelasyonunun yüksek olması, o maddenin güvenilirliğini artırırken, düşük korelasyon katsayısı ise, güvenilirliği azaltmaktadır (Güngör, 2016; Bergmann ve ark., 2022). Bu bağlamda ölçeğin, test-tekrar test güvenilirliği, madde-toplam ölçek korelasyon katsayıları ve Türkçe formuna ait iç tutarlılığının (Cronbach Alfa katsayısının) iyi düzeyde olması, ölçeğin iyi bir değerlendirme aracı olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde çocuklarda cinsel istismarı tanılama ya da bu konuda bilgileri ölçmeye ilişkin yapılmış olan ölçek çalışmalarında da benzer madde-toplam puan korelasyonlarının olduğu görülmüştür (Çömez İkican ve Küçük, 2020; Turan ve Erdoğan, 2019; Aktu ve Dilekmen, 2021).

Zihinsel Engelli Çocuklar için Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği açık uçlu soruları olan, her madde için verilen yanıtlar farklı şekilde puanlanan ve alt boyutları bulunmayan bir ölçek olduğu için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilememiştir (Tavşancıl, 2019; Arafat, 2016; Erdoğan ve ark., 2018).

SONUÇ

Zihinsel engelli çocukların cinsel istismara yönelik bilgi ve becerilerini değerlendiren “Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Cinsel İstismardan Kendini Koruma Bilgi/Becerileri Ölçeği”nin psikometrik ve psikolinguistik özelliklerinin analizi sonucunda, Türk kültürüne uyan bir ölçek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü / Ethics Committee Approval

Araştırma için İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır (Tarih: 04.12.2017 ve Karar No: 2017/154)

Yazar Katkısı / Author Contributions

Fikir/Kavram: T.Ç.İ., L.K.; Tasarım: T.Ç.İ., L.K.; Denetleme/Danışmanlık: L.K.; Analiz ve/veya Yorum: T.Ç.İ.; Kaynak Taraması: T.Ç.İ.; Makalenin Yazımı: T.Ç.İ., L.K.; Eleştirel İnceleme: T.Ç.İ., L.K.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek / Financial Disclosure

Yazarlar araştırmanın yürütülmesi sürecinde bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

KAYNAKLAR

Aker, T. H., Johnson, M. S. (2020). Sexual abuse and violence against people with intellectual disability and physical impairments: Characteristics of police-investigated cases in a Norwegian national sample. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33, 139-145. doi:10.1111/jar.12656

Aktu, Y., Dilekmen, M. (2021). Çocuk istismarına ilişkin bilişler ölçeği: Ebeveyn formu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13 (Ek 1), 388-404. doi:10.18863/pgy.995589

Arafat, S. M. (2016). Cross Cultural Adaptation and Psychometric Validation of Instruments: Step-wise Description. *International Journal of Psychiatry*, 1, 4.

Bergmann, J., Krewer, C., Müller, F., Jahn, K. (2022). The scale for repulsion: Internal consistency, reliability and construct validity. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*, 65(2), 1-10. doi:10.1016/j.rehab.2021.101537

Boateng, G. O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar-Quiñonez, H. R., Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: A primer.

Front. Public Health, 6, 149. doi:10.3389/fpubh.2018.00149

Burns, N., Grove, S. K. (2009). *The Practice of Nursing Research: Appraisal, Synthesis, and Generation of Evidence*. (6th ed.). St. Louis, Missouri: Saunders & Elsevier.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., Köklü, N. (2018). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Pegem Atf İndeksi, 001-248.

Byrne, G. (2018). Prevalence and psychological sequelae of sexual abuse among individuals with an intellectual disability: A review of the recent literature. *Journal of Intellectual Disabilities*, 22, 294-310. doi:10.1177/1744629517698844

Çapık, C., Gözüm, S., Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası Ölçek Uyarlama Aşamaları, Dil ve Kültür Uyarlaması: Güncellenmiş Rehber. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26, 199-210. doi:10.26650/FNJJN397481

Carrellas Resko, S. M., Day, A. G. (2021). Sexual victimization and intellectual disabilities among child welfare-involved youth. *Child Abuse & Neglect*, 115. doi:10.1016/j.chiabu.2021.104986

Christoffersen, M. N. (2022). Sexual crime against schoolchildren with disabilities: A nationwide prospective birth cohort study. *Journal of Interpersonal Violence*, 37 (3-4), NP2177-NP2205. doi:10.1177/0886260520934442

Çıtak Tunç, G., Görak, G., Özyazıcıoğlu, N., Ak, B., Işıl, O., Vural, P. (2018). Determining the appropriateness of the “what if” situations test (WIST) with Turkish pre-schoolers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27, 292-304. doi:10.1080/10538712.2018.1425947

Çömez İkan, T., Küçük, L. (2020). Child Sexual Abuse Knowledge/Attitude Scale for Parents: Reliability and validity of the Turkish version. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57 (2) 791-799. doi:10.1111/ppc.12615

Erdoğan, S., Nahçıvan, N., Esin, M. N. (2018). *Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik* İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi; 3. Baskı

Euser, S., Alink, L. R., Tharner, A., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J. (2016). The prevalence of child sexual abuse in out-of-home care: Increased risk for children with a mild intellectual disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 29, 83-92. doi:10.1111/jar.12160

Flora, D. B., Flake, J. K. (2017). The purpose and practice of exploratory and confirmatory factor analysis in psychological research: Decisions for scale development and validation. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 49, 78-88. doi:10.1037/cbs0000069

- Güngör, D. (2016). Psikolojide ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması kılavuzu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9, 104-112.
- Jojo, N., Nattala, P., Seshadri, S., Krishnakumar, P., Thomas, S. (2023). Knowledge of sexual abuse and resistance ability among children with intellectual disability. *Child Abuse & Neglect*, 136, 105985. doi:10.1016/j.chiabu.2022.105985
- Karaçam, Z. (2019). Ölçme Araçlarının Türkçeye Uyarlanması. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 28-37.
- Kraizer, S. (1986). Children need to know personal safety program. In M. Nelson & K. Clark (Eds.), *The educator's guide to preventing child sexual abuse*. Santa Cruz, CA: Network Publications.
- Küçük, S., Platin, N., Erdem, E. (2017). Increasing awareness of protection from sexual abuse in children with mild intellectual disabilities: An education study. *Applied Nursing Research*, 38, 153-158. doi:10.1016/j.apnr.2017.10.016
- MacIntyre, D., Carr, A. (1999^a). Evaluation of the effectiveness of the Stay safe primary prevention programme for child abuse. *Child Abuse and Neglect*, 23, 1307-1325.
- MacIntyre, D., Carr, A. (1999^b). Helping children to the other side of silence: A study of the impact of the stay safe programme on Irish children's disclosures of sexual victimization. *Child Abuse & Neglect*, 23, 1327-1340. doi:10.1016/S0145-2134(99)00097-6
- Martin, G. E., Lee, M., Losh, M. (2017). 'Intellectual disability', in L. Cummings (ed.), *Research in Clinical Pragmatics, Series: Perspectives in Pragmatics, Philosophy & Psychology*, Vol. 11, Cham, Switzerland: Springer-Verlag. ISBN: 978-3-319-47487-8 (eBook).
- Martinello, E. (2014). Reviewing strategies for risk reduction of sexual abuse of children with intellectual disabilities: A focus on early intervention. *Sexuality and Disability*, 32, 167-174. doi:10.1007/s11195-014-9345-9
- Normand, C. L., Sallafranque-St-Louis, F. (2016). Cybervictimization of young people with an intellectual or developmental disability: Risks specific to sexual solicitation. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 29 (2), 99-110. doi:10.1111/jar.12163
- Skarbek, D., Hahn, K., Parrish, P. (2009). Stop sexual abuse in special education: An ecological model of prevention and intervention strategies for sexual abuse in special education. *Sexuality and Disabilities*, 27, 155-164. doi:10.1007/s11195-009-9127-y
- Stay Safe for Children with SEN. https://www.staysafe.ie/teachers_dlsen.htm Erişim tarihi: 10.07.2023
- Stobbe, K.J., Scheffers, M., van Busschbach, J.T., Didden, R. (2021). Prevention and intervention programs targeting sexual abuse in individuals with mild intellectual disability: A systematic review. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 14 (2), 135-158. doi:10.1080/19315864.2021.1883780
- Tavşancıl, E. (2019). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi* (Vol. 6). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 16-27.
- Taycan, O., Coşkun, B. (2020). *Ruh Sağlığını Güçlendirme: Kavramlar, Kanıtlar, Uygulamalar*. Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Turan, T., Erdoğan, Ç. (2019). Sağlık çalışanlarının çocuk istismarını/ihtimalini raporlamaya karşı tutumlarını belirleme ölçeği'nin öğrenci hemşirelerde geçerlik ve güvenilirliği. *JAREN*, 5 (1), 46-52.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engeli ve Yaşlı Sağlık Bülteni (2023). Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023. https://www.aile.gov.tr/media/134536/eyhgm_istatistik_bulteni_mart_23.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). İstatistiklerle Çocuk, 2021. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2023. https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_cocuk_2021.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2015-2019 (Basın Bülteni). Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023. <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-CocukIstatistikleri-2015-2019-33632>
- UNICEF, 2021. Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023. <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BClenleri/unicefin-kapsaml%C4%B1-istatistiksel-analizine-g%C3%B6re-d%C3%BCnya-%C3%A7ap%C4%B1nda-yakla%C5%9F%C4%B1k-240-milyon>
- Wissink, I. B., Van Vugt, E., Moonen, X., Stams, G. J. J., Hendriks, J. (2015). Sexual abuse involving children with an intellectual disability (ID): A narrative review. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 20-35. doi:10.1016/j.ridd.2014.09.007
- Wissink van Vugt, E. S., Smits, I. A. M., Moonen, X. M. H., Stams, G. J. J. M. (2018). Reports of sexual abuse of children in state care: A comparison between children with and without intellectual disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 43 (2), 152-163. doi:10.3109/13668250.2016.1269881

- World Health Organization (WHO). (2018). International Classification of Functioning and Disability- ICIDH. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2023, <https://www.who.int/classifications/icf/en/>
- World Health Organization (WHO). (2023). Disability. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2023, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health#:~:text=Key%20facts,billion%20people%20experience%20significant%20disability>
- World Health Organization (WHO). (2022). Violence Against Children. Erişim tarihi: 02 Haziran 2023, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>
- World Health Organization (WHO). (2020). Global status report on preventing violence against children. Erişim tarihi: 02 Haziran 2023, <https://www.who.int/publications/i/item/9789240006379>
- World Health Organization (WHO). (2016). Child maltreatment. 2016 The health sector responds. Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023, https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf